

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ**

**Валютний ринок в Україні та перспективи його
розвитку**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)**

Виконала:

студентка 4 курсу, групи 411,
денної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»

Братівник Катерина Андріївна

Керівник:

доцент кафедри фінансів і кредиту
Островська Наталія Степанівна

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № ___ від «___» травня 2024 р.
Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.*

Чернівці – 2024

АНОТАЦІЯ

Братівник К. А. Валютний ринок в Україні та перспективи його розвитку. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2024.

У кваліфікаційній роботі проведено дослідження економічної суті валютного ринку та його значення в економіці. Розглянуто особливості розвитку валютного ринку в Україні. Проаналізовано операції здійснювані на валютному ринку України протягом 2021-2023 року. Здійснено оцінку впливу валютного ринку на економіку. Розглянуто зарубіжний досвід регулювання валютного ринку та можливість їх впровадження в Україні. Досліджено напрями удосконалення валютного ринку України.

Ключові слова: валютний ринок, валютні операції, валюта, валютне регулювання.

ABSTRACT

Brativnyk K. A. Currency market in Ukraine and prospects for its development. - Manuscript. Qualification work for obtaining the first (bachelor) level of higher education in specialty 072 "Finance, banking and insurance". Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024.

In the qualifying work, a study of the economic essence of the currency market and its importance in the economy was conducted. The peculiarities of the development of the foreign exchange market in Ukraine are considered. Operations carried out on the foreign exchange market of Ukraine during 2021-2023 were analyzed. An assessment of the impact of the currency market on the economy was made. The foreign experience of currency market regulation and the possibility of their implementation in Ukraine are considered. The areas of improvement of the foreign exchange market of Ukraine were studied.

Key words: currency market, currency operations, currency, currency regulation.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання чужих ідей, результатів і текстів наукових досліджень мають посилання на відповідне джерело.

К.А. Братівник

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ВАЛЮТНОГО РИНКУ.....	5
1.1. Сутність валютного ринку та його значення в економіці.....	5
1.2. Особливості розвитку валютного ринку в Україні із здобуттям незалежності.....	10
1.3. Регулювання валютного ринку, як складова його стабільного функціонування.....	16
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ.....	21
2.1. Аналіз операцій, здійснюваних на валютному ринку у 2021-2023рр.....	21
2.2. Оцінка впливу валютного регулювання на економіку.....	29
РОЗДІЛ 3. АРГУМЕНТАЦІЯ МЕТОДІВ ПОКРАЩЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ.....	35
3.1. Зарубіжний досвід регулювання валютного ринку та можливість їх впровадження в Україні.....	35
3.2. Шляхи удосконалення валютного ринку України.....	40
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Важливим компонентом міжнародної валютної системи є валютний ринок. Розвиток цього ринку і його ефективне управління є ключовими для створення відкритої ринкової економіки, що надає необхідні стимули для зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Важлива роль у цьому процесі належить механізму формування та ефективного впровадження валютної політики, розробленої урядом і центральним банком. Ця політика повинна включати всі необхідні інструменти для регулювання валютних відносин і є одним з ключових елементів загальної стратегії з підтримки макроекономічної та фінансової стабільності та збудження економічного зростання. Валютний ринок та його регулювання відіграють важливу роль в економічній політиці країни. В залежності від мети, валютне регулювання може сприяти або стримувати економічний розвиток, впливати на окремі сектори, галузі та підприємства, а також визначати позицію країни на світовому ринку.

Зміни в економіці країни та її міжнародному становищі впливають на валютні відносини і вимагають коригування валютної політики. Тому питання ефективного розвитку валютного ринку та його регулювання через Національний банк України стають особливо актуальними та потребують подальших досліджень.

Головною метою цього дослідження є систематизація теоретичних знань у галузі валютного регулювання та контролю і запропонування шляхів поліпшення цього контролю разом з рекомендаціями для розвитку валютного ринку в Україні. Для досягнення цієї мети передбачається формулювання та вирішення наступних наукових і практичних завдань:

- проаналізувати сутність валютного ринку та його значення в економіці;
- дослідити особливості розвитку валютного ринку в Україні із здобуттям незалежності;

- проаналізувати регулювання валютного ринку, як складову його стабільного функціонування;
- провести аналіз операцій, здійснюваних на валютному ринку у 2021-2023рр.;
- здійснити аналіз причинно-наслідкового зв'язку функціонування валютного ринку із розвитком економіки;
- запропонувати шляхи удосконалення валютної ринкової кон'юнктури;
- проаналізувати зарубіжний досвід регулювання валютного ринку та можливість їх впровадження в Україні.

Об'єктом дослідження є процес функціонування валютного ринку України.

Предметом дослідження виступає комплекс методичних розробок щодо регулювання валютного ринку Національним банком України.

Методологічною базою дослідження послужили теоретичні засади української та світової економічної науки, а також концептуальні положення сучасної економічної теорії, роботи провідних вчених-економістів, які досліджують валютний ринок. У процесі дослідження використовувалися різні методи, включаючи метод наукової абстракції при формулюванні категоріального апарату, діалектичний метод при аналізі інструментів державного регулювання валютного ринку та методи аналізу та синтезу при розгляді особливостей валютних операцій. Інформаційна база дослідження включає наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів, законодавчі акти, що регулюють діяльність банків в Україні, звітні дані українських банків, офіційні статистичні дані, матеріали Національного банку України, науково-методичну літературу та матеріали періодичних видань.

Дана дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій та списку використаних джерел. У першому розділі розглядаються економічна сутність валютного ринку. У другому розділі аналізується діяльність валютного ринку в Україні за 2021-2023 роки. Та в третьому розділі визначаються методи покращення функціонування валютного ринку в Україні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ВАЛЮТНОГО РИНКУ

1.1. Сутність валютного ринку та його значення в економіці.

Поняття валютного ринку має різні визначення в економічній літературі. Перша згадка про нього відноситься до XVI століття, а в Українській енциклопедії 1978 року його тлумачать як "особливу сферу економічних відносин, пов'язаних з проведенням операцій з іноземною валютою та платіжними документами у іноземній валюті" [27, С.38].

Дослідженням даної тематики займалось дуже багато вчених. Наприклад, Д.І. Коваленко дав таке визначення: «Валютний ринок як економічна категорія – це система стійких економічних та організаційних відносин, пов'язаних з операціями купівлі-продажу іноземних валют та платіжних документів в іноземних валютах»[1,С.30].

На думку В.В. Білоцерківця: «валютний ринок – це складова сфери обігу національної і міжнародної економіки, в якій здійснюється торгівля національними і наднаціональними грошовими одиницями та валютними цінностями, що обслуговують міжнародні платіжні операції» [2, С. 243].

О.І. Лаврушин встановив, що: «валютний ринок – відносини не тільки між банками, а й між їх клієнтами. Головна характерна риса валютного ринку полягає в тому, що тут грошові одиниці протидіють одна одній лише у вигляді записів на кореспондентських рахунках» [8,С.455]. Н.І. Платонова стверджує: «валютний ринок – це сфера економічних відносин, яка виявляється при здійсненні операцій з купівлі-продажу іноземної валюти, а також операцій з інвестування валютного капіталу». У фінансово-банківському словнику-довіднику валютний ринок описується: "сфера економічних відносин між

країнами, що включає операції з купівлі-продажу та обміну іноземних валют, а також використання платіжних документів у іноземних валютах".

Як трактує С.Я. Боринець: «валютний ринок – це переважно міжбанківський ринок, адже саме в процесі міжбанківських операцій здійснюється основний обсяг угод з купівлі-продажу іноземної валюти»[5]. Відповідно з поглядами М.І. Савлука: «валютний ринок за своїм економічним змістом – сектор грошового ринку, на якому врівноважується попит і пропозиція на такий специфічний товар, як валюта» [15].

Висловив свою думку з приводу тлумачення даного поняття Ю.В. Сенейко: «валютний ринок – це особливий ринок, на якому діють учасники, що продають, купують і обмінюють такий специфічний товар, як валюту, де роль ціни виконує валютний курс» [37].

О.І. Лаврушин стверджує: «валютний ринок – відносини не тільки між банками, а й між їх клієнтами. Головна характерна риса валютного ринку полягає в тому, що тут грошові одиниці протидіють одна одній лише у вигляді записів на кореспондентських рахунках» [12, с.455].

На ринку відбувається широкий спектр операцій, пов'язаних з туризмом, міграцією капіталу, зовнішньоторговельними розрахунками та іншими процесами, що вимагають використання іноземної валюти учасниками ринку [24, с.30].

Валютний ринок володіє усіма ознаками звичайного ринку, такими як комунікації, попит і пропозиція, об'єкти і суб'єкти, а також відповідну інфраструктуру [13,с.85].

На валютному ринку проводиться обмін іноземної валюти на вітчизняну валюту країни. Об'єктами обміну виступають іноземна валюта інших країн, колективні валюти, національні та іноземні валютні цінності і т. д. [14,с.213].

Тому з вищенаведених цитат можна зробити висновок, що валютний ринок є комплексною економічною категорією, яка має різні визначення та відіграє значну роль у розвитку країни.

Варто відзначити, що першим валютним ринком був ринок золота, де цей метал продавався за ціною, встановленою міжнародним договором. У сучасному розумінні, валютні ринки сформувалися приблизно в XIX столітті, а це стало можливим завдяки наступним чинникам:

- розширенню міжнародних економічних зв'язків;
- створенню світової валютної системи з чіткими обов'язками національних валютних систем;
- популяризації кредитних механізмів міжнародних розрахунків;
- зростанню централізації та укріпленню банківського капіталу;
- поліпшенню взаємодії між банками у всьому світі;
- розвитку засобів комунікації, що зменшили кредитні та валютні ризики.

Учасниками валютного ринку є фізичні та юридичні особи, які можуть бути резидентами чи нерезидентами, а також посередники, такі як брокерські компанії, банки, валютні біржі, великі корпорації, валютні брокерські фірми та інші фінансові установи, що забезпечують взаємодію всіх учасників ринку. Основною метою їх діяльності є здобуття прибутку [7].

Основною функцією валютного ринку у даному дослідженні є:

- забезпечення виконання національної валютної політики;
- сприяння розвитку зовнішньої торгівлі;
- визначення валютного курсу;
- забезпечення умов для своєчасного здійснення міжнародних платежів;
- формування попиту і пропозиції на іноземні валюти;
- операції з трансформації валютних резервів.

У рамках дослідження відмічаються чотири основні групи суб'єктів валютного ринку:

- державні установи, зокрема центральні банки та казначейства країн;
- фізичні та юридичні особи, що активно займаються зовнішньоекономічною діяльністю;
- комерційні банки, що забезпечують валютне обслуговування;
- валютні відділи товарних та фондових бірж.

Всі учасники взаємодіють за допомогою засобів комунікації, що дозволяє легко здійснювати та отримувати валютні перекази від імпортерів до експортерів у будь-якому куточку світу. За розташуванням, валютні ринки залежать від великих банківських та валютно-біржових центрів, адже багато країн мають міжбанківську торгівлю та спеціалізовані валютні біржі, які визначають офіційний валютний курс. Таким чином, ціна на ринку визначається встановленим валютним курсом.

Відомо, що валютні ринки відіграють ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності країн та соціального розвитку. Світова фінансова криза призвела до зростання втручання держав у регулювання валютних ринків, оскільки в умовах глобалізації збільшилася важливість валютно-фінансових інститутів для економіки країн, що стимулює спекуляцію на валютних та капіталізованих ринках [12].

Валютний ринок можна розділити за його структурою на міжнародний, регіональний та національний. Головною відмінністю між ними є масштаб, обсяг, характер та рівень правового регулювання валютних операцій. За обсягом валютних операцій:

- Глобальний
- Національний
- Регіональний

За учасниками операцій з валютою:

- Міжбанківський
- Клієнтський
- Біржовий

За ступенем легальності операцій:

- Офіційний
- Нелегальний
- Сірий

За відношенням до валютних обмежень:

- Вільний ринок валюти

- Регульований ринок валюти

За типами використання валютних курсів:

- Ринок з одним режимом
- Ринок з двома режимами

За видами валют:

- Ринок безготівкової валюти
- Ринок готівкової валюти

За функціональним призначенням:

- Ринок, що обслуговує міжнародну торгівлю
- Ринок, що проводить фінансові трансферти

За строками:

- Ринок спот-валюти
- Опціонний ринок
- Форвардний ринок
- Ф'ючерсний ринок

Міжнародний валютний ринок формується завдяки тісно сплетеним та активним комунікаціям між регіональними ринками. На сьогоднішній день існують кілька регіональних ринків:

1. Європейський, який має свої основні центри в Лондоні, Цюриху та Франкфурті;
2. Азіатський, з центром у Токіо, Гонконзі та Сингапурі;
3. Американський, з основними центрами у Нью-Йорку, Чикаго та Лос-Анджелесі.

Підсумовуючи можна сказати, що Через великий обсяг валютних операцій та належне адміністративне та технічне забезпечення їх виконання створюються сприятливі умови для взаємодії між учасниками ринку. Сучасні події світового масштабу служать живим прикладом важливості впливу валютного ринку на економіку. Зростання світової кризи ілюструє тісний зв'язок між фінансовою та валютною сферами.

1.2. Особливості розвитку валютного ринку в Україні із здобуттям незалежності

Формування валютного ринку в Україні тісно пов'язане з процесом розбудови національної державності та перетворенням економіки. Розвиток економічних реформ, спрямованих на перехід до ринкової моделі, вимагав звільнення від державного контролю у сфері валютних операцій, який існував за радянських часів. Цей процес призвів до поступової децентралізації зовнішньоекономічної діяльності країни та радикальних змін у валютних відносинах [19].

Після розпаду СРСР розпочався *процес формування валютного ринку* в усіх колишніх республіках, включаючи Україну. До виходу з рублевої зони, який відбувся 16 листопада 1992 року, єдиним платіжним засобом в Україні залишався радянський рубль, а також діяла радянська система багатьох валютних курсів для різних видів операцій - як за поточними операціями, так і за рухом капіталу.

Після розпаду Союзу весь обсяг готівкових грошей почали друкувати Центральний банк Росії. У зв'язку з інфляційними процесами, коли економіка України потребувала все більше готівкових рублів, зросла проблема їхньої емісії в Україні. З цією метою, а також для захисту внутрішнього ринку споживчих товарів, з 10 січня 1992 року введено в обіг купоно-карбованці Національним банком України. Вони виконували роль засобу обігу та платежу разом з рублевими банкнотами. Офіційний валютний курс купона (1 купон за 10 рублів та 10 купонів за 1 долар США), установлений у січні, не зміцнювався і не витримав навіть двох тижнів. Офіційно купон розглядався не як національна валюта, а як альтернатива готівковому рублю [20].

Характеристикою валютного ринку на перехідному етапі була також відсутність власної національної системи валютного регулювання. Грошова система, яка страждала від постійних дисбалансів, фактично знаходилася в

"рублевій зоні": валютний курс відносно інших іноземних валют визначався через крос-курс в порівнянні з російським рублем, а сам рубль виступав у якості головної резервної валюти.

На першому етапі розвитку валютного ринку України виникла проблема недостатньої розробленості системи контролю за валютними операціями та правил переміщення валюти через кордон. Широке використання іноземних валют у внутрішньому обігу дуже суттєво підірвало стабільність вже не дуже міцної грошової одиниці – купона [25].

Для вирішення цих проблем і особливо для подолання складнощів у системі безготівкових розрахунків з країнами СНД, була необхідна подальша проведення грошової та валютної реформ в Україні. Наступним кроком у цьому напрямку стало прийняття Указу Президента України від 16 листопада 1992 року "Про реформу грошової системи України". Згідно з цим указом український карбованець став єдиним законним платіжним засобом на території країни [38].

Зрозумівши важливість забезпечення стабільності національної валюти, Національний банк України на кінець 1992 року розпочав процес формування офіційного валютного резерву країни. Структура цього резерву була розроблена з урахуванням таких пропорцій: 40% - долари США, 20% - німецькі марки, 20% - Європейська валютна одиниця (ЕКЮ), 15% - інші валюти та 5% - золото. У 1993 році в Україні спостерігався значний прогрес у розвитку валютного ринку через впровадження елементів його регулювання та створення відповідної юридичної бази для подальшого розвитку. За допомогою Декрету Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 року, "Про систему валютного регулювання і валютного контролю", намагалися встановити ринковий (плаваючий) курс українського карбованця відносно іноземних валют [39].

Розвиток інфляційних процесів в українській економіці, викликаних неконтрольованою кредитною емісією, спадом виробництва, зростанням цін на енергоносії та дисбалансом у грошовому обігу, а також проблеми, пов'язані з використанням "тимчасової" валюти – карбованця, призвели до різкого

зниження курсу карбованця в порівнянні з іноземними валютами. Відтак, уряд переорієнтував свою політику на спробу контролю зовнішньо-торговельної та валютної сфер. Щоб подолати інфляцію та стабілізувати витрати на критичний імпорт (зокрема, нафту та газ), у серпні 1993 року Кабінет Міністрів України ввів новий механізм обов'язкового продажу валютних надходжень за фіксованим курсом, встановленим Національним банком України з погодженням з урядом. Різноманітність валютних курсів (що призвело до різниці між офіційним та ринковим курсами в 2-3 рази) та наявність паралельних валютних ринків спричинили відтік капіталу з країни та значне зменшення пропозиції конвертованих валют. Тому Указом Президента України "Про додаткові заходи щодо удосконалення валютного регулювання" від 2 листопада 1993 року тимчасово припинено валютні торги на Українській міжбанківській валютній біржі, а також заборонено проведення операцій з купівлі-продажу іноземної валюти на інших біржах. Ці заходи призвели до різкого зменшення активності на валютному ринку України, що призвело до зниження валютних надходжень у країну, не зважаючи на високий попит на іноземну валюту [17].

Це призвело до вжиття ряду заходів для удосконалення всієї системи валютного регулювання, що відкрило шлях до нового, *другого, етапу розвитку валютного ринку України*, що тривав від жовтня 1994 року до вересня 1996 року. Основна мета цього етапу полягала в подальшій лібералізації валютного ринку, встановленні єдиного обмінного курсу для готівкових розрахунків та створенні умов для впровадження нової національної валюти – гривні.

З 1 жовтня 1994 року за Указом Президента України "Про вдосконалення валютного регулювання" було відновлено роботу Української міжбанківської валютної біржі, а з 22 жовтня почав діяти ринковий механізм визначення курсу на основі попиту і пропозиції: офіційний курс карбованця до долара США, німецької марки, російського та білоруського рублів став визначатися на основі результатів торгів на Українській міжбанківській валютній біржі. Таким чином, фіксований курс карбованця до іноземних валют було скасовано, а

множинність курсів – ліквідовано. Це зробило єдиний офіційний курс більш привабливим для розвитку валютного ринку України, оскільки сприяло поверненню валютних надходжень в Україну та збільшенню пропозиції іноземної валюти.

Для реалізації децентралізації валютного ринку в Україні, уповноваженим банкам було дозволено проводити купівлю-продаж на міжбанківському валютному ринку, який був створений у травні 1995 року. Ця діяльність стосувалася доларів США, німецьких марок, російських та білоруських рублів, які були доступні для вільного обігу. Пізніше, згідно з Постановою Правління Національного банку України "Про заходи щодо лібералізації валютного ринку України" від 16 травня 1995 року, було дозволено обов'язковий продаж валютних надходжень та вільних валютних коштів резидентів України через Українську міжбанківську валютну біржу або безпосередньо через уповноважені банки на міжбанківському валютному ринку України [18].

Під час другого етапу еволюції валютного ринку, головним управлінським кроком у сфері валютної політики країни було розгортання заходів, спрямованих на поступову лібералізацію та децентралізацію цього ринку. Ці заходи включали такі аспекти:

- Створення умов, які сприяли б наближенню офіційного валютного курсу до його реального значення шляхом визначення курсу українського карбованця на основі відновлених торгів на Українській міжбанківській валютній біржі.
- Посилення пріоритету використання національної валюти як засобу платежу шляхом обмеження готівкового та безготівкового обігу іноземної валюти в Україні.
- Децентралізація внутрішнього валютного ринку через створення незалежних валютних бірж у різних областях країни та зняття обмежень на операції на міжбанківському валютному ринку щодо купівлі-продажу іноземної валюти для поточних операцій.

- Лібералізація внутрішнього валютного ринку шляхом поступового зняття обмежень щодо використання валюти та форми платежів.

Фінансова стабілізація, досягнута у 1996 році, відкрила можливість здійснити грошову реформу у вересні того ж року, яка стала *початком третього етапу розвитку валютного ринку в Україні*. Ця реформа була прозорою та неконфіскаційною і передбачала заміну карбованця на нову грошову одиницю - гривню у співвідношенні 1 до 100 тисяч. З 2 вересня 1996 року було встановлено офіційний обмінний курс гривні до іноземних валют.

Удосконалення системи заходів з валютного регулювання сприяло позитивним тенденціям на валютному ринку України з кінця 1996 року. Це особливо відзначилося стабілізацією курсу національної грошової одиниці. Наприкінці 1997 року курс гривні зменшився лише на 0,5%, у порівнянні з різким падінням у 1994 році (726%), 1995 році (72,2%) та 1996 році (5,3%). Стабільність української національної валюти було досягнуто завдяки ефективному застосуванню різних інструментів валютного регулювання, таких як облікова ставка НБУ, операції з державними цінними паперами на ринку ОВДП, валютні інтервенції НБУ та інші [19].

Тривала стабілізація макроекономічної ситуації, встановлення валютного коридору та інтенсифікація валютних операцій створили об'єктивні передумови для суттєвих змін у сфері валютного регулювання. Однією з найбільш значущих змін стало прийняття Верховною Радою на початку червня 1997 року рішення про скасування обов'язкового продажу 50% валютних надходжень від експорту. Цей крок, безперечно, сприяв розвитку зовнішньої торгівлі, оскільки раніше експортери зазнавали втрат через курсові різниці при здійсненні операцій з купівлі та продажу валюти. Можна виділити коротко три етапи в розвитку валютного ринку України:

1. Охоплює період дослідження концепцій для економічного розвитку нової держави, встановлення основних принципів діяльності Національного банку України та формування ключових цілей (1991-1994 роки).

2. Включає оголошення урядом плану макроекономічної стабілізації (1994-1996 роки).

3. Полягає в введенні в обіг національної валюти (вересень 1996 року).

Підсумовуючи можна сказати, що валютний ринок України пройшов певний етап свого розвитку, його остаточне становлення ще не завершилося. Національна валютна система продовжує формуватися, і валютний ринок разом з його структурою містять елементи нестабільності. Ця ситуація підкреслює важливість державного регулювання валютних відносин, а також визначає особливості його реалізації в Україні на сучасному етапі [20].

1.3. Регулювання валютного ринку, як складова його стабільного функціонування

Загальноприйнята необхідність управління державою у сфері ринкових відносин походить з фундаментальних економічних обов'язків, які лежать на державі. В середовищі де існують різноманітні форми власності, завдання державного управління включає з однієї сторони, створення правових основ для виконання різних форм власності, та з іншої сторони, цілеспрямований вплив на ринкові механізми, що підтримують роботу економічної системи в цілісному порядку [27]. Ринок валют є ключовою частиною економічної системи країни, що обумовлює необхідність його державного регулювання. Реалізація цілей валютної політики відбувається через законодавче управління валютними транзакціями (валютне регулювання) та через здійснення контролю за дотриманням встановлених законом вимог, норм і правил (валютний контроль).

В обмеженому контексті валютне регулювання представляє собою набір нормативних актів, прийнятих управлінськими валютними органами у законодавчому та адміністративному аспектах. Ці документи націлені на управління потоками капіталу до та з країни та на регулювання валютних транзакцій в межах країни. Метою такого регулювання є забезпечення стабільності національної валюти, збереження стабільного рівня валютних резервів та збалансування міжнародних платежів.

Лемківський А.В. трактує: «валютне регулювання – це сукупність заходів, що реалізуються міжнародними організаціями, державою у сфері валютних відносин. На міжнародному рівні функцію регулювання міжнародних валютних відносин здійснює МВ. Міжнародними органами валютних відносин є Міжнародний банк реконструкції й розвитку та інші міжнародні фінансово-кредитні організації. На державному рівні регулювання визначається законодавчими актами кожної країни» [34].

Ющенко В.А., Коспochenко О.А. визначають: «валютне регулювання – це діяльність держави та уповноважених нею органів, спрямована на

регламентування міжнародних розрахунків та порядок здійснення операцій з валютними цінностями» [6].

Дане визначення трактує Рум'янцев А.П.: «валютне регулювання – це діяльність державних органів з управління обігом валюти, контролю за валютними операціями, впливу на валютний курс національної валюти, обмеження використання іноземної валюти» [23].

Ткачук В.О., Сас Б. Б. кажуть: «валютне регулювання – це система законодавчих, адміністративних, економічних та організаційних заходів, котрі визначають порядок здійснення операцій з валютними цінностями державними органами влади на території країни, спрямованої на забезпечення економічного зростання» [35].

Мороз А.М., Пуховкша М.Ф. трактує: «валютне регулювання – це регламентація державно-міжнародних розрахунків і порядку проведення валютних операцій» [25].

Воронова Л.К. визначає: «валютне регулювання – спеціальний правовий режим реалізації валютних відносин, який передбачає комплекс заходів, здійснюваних уповноваженими державними органами, спрямованих на організацію функціонування внутрішнього валютного ринку в державі та визначення порядку проведення валютних операцій» [10].

У широкому сенсі, валютне регулювання відноситься до сегмента макроекономічної політики країни, що включає управління валютно-фінансовими відносинами між резидентами держави та самою державою. Система валютного регулювання повинна базуватися на наступних основних принципах, що у свою чергу буде сприяти підтримці стабільності функціонування валютного ринку:

1. Єдність та цілісність системи валютного регулювання, яка забезпечується через створення уніфікованої нормативно-правової основи, застосування валютних обмежень на всій території країни та єдиний механізм здійснення валютних транзакцій [39].

2. Відносна стабільність, що полягає у забезпеченні стійкості компонентів системи валютного регулювання, зокрема через встановлення валютних обмежень та визначення порядку проведення валютних операцій.

3. Гнучкість валютного регулювання, яка передбачає адаптацію системи в залежності від умов внутрішнього валютного ринку, загального макроекономічного стану країни та тенденцій на світовому валютному ринку.

4. Ефективність полягає в тому, що реалізація ключових елементів системи валютного регулювання повинна позитивно впливати на економічну стратегію держави, забезпечуючи необхідний рівень валютних резервів країни та підтримання платіжного балансу.

5. Заохочення валютної стабільності та реалізація механізмів валютного регулювання в міждержавних відносинах має на меті створення єдиного валютного простору, який сприятиме вільному обігу товарів, послуг та капіталу.

6. Заохочення розвитку глобального економічного партнерства з метою покращення інвестиційного середовища та балансування платіжного балансу визначають наступні цілі для системи валютного регулювання:

- визначення та впровадження процедур для проведення транзакцій із валютними активами на внутрішньому ринку, переміщення валютних цінностей за межі країни або ввезення їх з-за кордону, а також режиму іноземних інвестицій;

- забезпечення та захист прав власності на валютні активи;
- підтримка стабільного курсу національної валюти і платіжного балансу;
- реалізація відповідного (інтеграційного чи ізоляційного) режиму взаємодії країни з міжнародним валютним ринком [27].

7. Основними завданнями регулювання валютного ринку, як складової його стабільного функціонування є:

- ✓ встановлення системи формування валютних курсів, забезпечення захисту та необхідного рівня конвертованості національної валюти.

✓ управління платіжною роллю іноземної валюти та контроль за поточними операціями платіжного балансу.

✓ розробка структури внутрішнього валютного ринку.

✓ нормування та контроль за банківською діяльністю, пов'язаною з валютними активами.

✓ керування процесами формування та обігу валютного капіталу, захист прав іноземних інвесторів.

✓ визначення правил та обмежень для експорту та імпорту валютних цінностей через державний кордон.

✓ запевнення стабільного припливу іноземної валюти на національний валютний ринок. Сектор валютного регулювання охоплює великий спектр питань, в межах якого можна визначити три ключові напрямки:

- регулювання валютних ринків. Ця діяльність має на меті стабілізувати валютний ринок, вирівнюючи попит і пропозицію національної валюти. Одним із заходів для підтримки попиту на гривню в умовах економіки, схильної до доларизації, може стати введення обов'язкового продажу частки виручки від експорту.

- керування валютним курсом. В Україні валютний курс формується досить ліберально, однак цей процес включає інтервенції Національного банку України. Таким чином, регулювання валютного курсу через політику управління валютними резервами та зовнішнім боргом є суттєвим елементом у валютно-фінансовій сфері.

- регулювання капітальних потоків. З моменту встановлення сучасної системи валютного регулювання в Україні у 1992 році, основними цілями управління капіталом були запобігання невиннованому відпливу капіталу за кордон та створення умов для приваблення довгострокових іноземних інвестицій і фінансового капіталу, при цьому обмежуючи відтік спекулятивного капіталу. Реальна ефективність регулювання капітальних потоків в Україні залишається на низькому рівні.

До найефективніших способів валютного контролю в Україні можна включити наступні:

- зміна облікової ставки центральним банком. Цей інструмент дозволяє контролювати грошову базу та впливає на притік або відтік іноземної валюти в залежності від напряму регулювання;
- розширення портфеля валютних резервів. Розподіл резервів у різних валютах знижує ризики, пов'язані з девальвацією окремих валют;
- операції з купівлі або продажу золота для впливу на ринок дорогоцінних металів;
- валютні інтервенції, які ведуть до змін курсу національної валюти відносно іноземної, впливаючи на платіжний баланс;
- девальвація, або офіційне зниження вартості національної валюти, що сприяє збільшенню експорту та зменшенню імпорту. Цей захід використовується нечасто і зазвичай є вимушеним відповіддю на глобальні економічні зміни;
- ревальвація, протилежний процес девальвації, що полягає у підвищенні курсу національної валюти, сприяючи притоку іноземної валюти;
- посилення або послаблення валютних обмежень, що включає зміни в правилах переказу валюти громадянами, обмін валют, а також правила вивозу валютних доходів нерезидентами [27].

Підсумовуючи можна сказати, що регулювання валютного ринку є ключовою складовою його стабільного функціонування. Валютний ринок, будучи важливим елементом глобальної економічної системи, впливає на макроекономічну стабільність країн. Валютний ринок включає в себе всі операції купівлі та продажу валют за встановленими курсами, що відіграє ключову роль в міжнародній торгівлі та інвестиціях. Стабільність цього ринку безпосередньо впливає на економічне зростання, інфляцію, імпорт і експорт товарів і послуг. Необхідність управління цим ринком випливає з потреби забезпечення економічної безпеки, запобігання кризовим явищам та сприяння сталому економічному розвитку.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз операцій, здійснюваних на валютному ринку у 2021-2023 рр.

На валютному ринку України проводяться транзакції з купівлі та продажу іноземної валюти в безготівковій і готівковій формах, а також з банківськими металами. До учасників цього ринку відносяться банки, небанківські фінансові установи, клієнти банків та Національний банк України.

Регулятор проводить операції на міжбанківському валютному ринку, метою яких є покриття структурного дефіциту іноземної валюти і стабілізація курсових коливань. Національний банк також встановлює офіційний курс гривні до іноземних валют і курси банківських металів. Відповідно проаналізуємо офіційний курс гривні щодо іноземних валют (долар США, євро) за 2021-2023 роки та відобразимо на рис. 2.1.



Рис. 2.1. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (долар США, євро)

Отже, рис. 2.1. показує офіційний курс української гривні до долара США та євро протягом 2021-2023 років. Стабільність і падіння (2021 - середина 2022): на початку 2021 року курс гривні до євро і долара США був стабільний. Втім, ближче до середини 2021 року спостерігається падіння вартості гривні, особливо відносно долара США, яке продовжується аж до літа 2022 року.

У липні 2022 року спостерігається різке падіння вартості гривні відносно обох валют, що пов'язане з економічною кризою, тобто з початок повномасштабної війни РФ проти України, що і спричинило різке падіння курсу. Після падіння в липні 2022 року спостерігається стабілізація і поступове відновлення курсу гривні, особливо відносно долара США. З кінця 2022 до середини 2023 року курс стабілізується і починає зростати. З літа 2023 року спостерігається стабільний ріст вартості гривні відносно долара США і євро, що свідчить про позитивні економічні тенденції в країні, можливо, завдяки економічним реформам, збільшенню іноземних інвестицій.

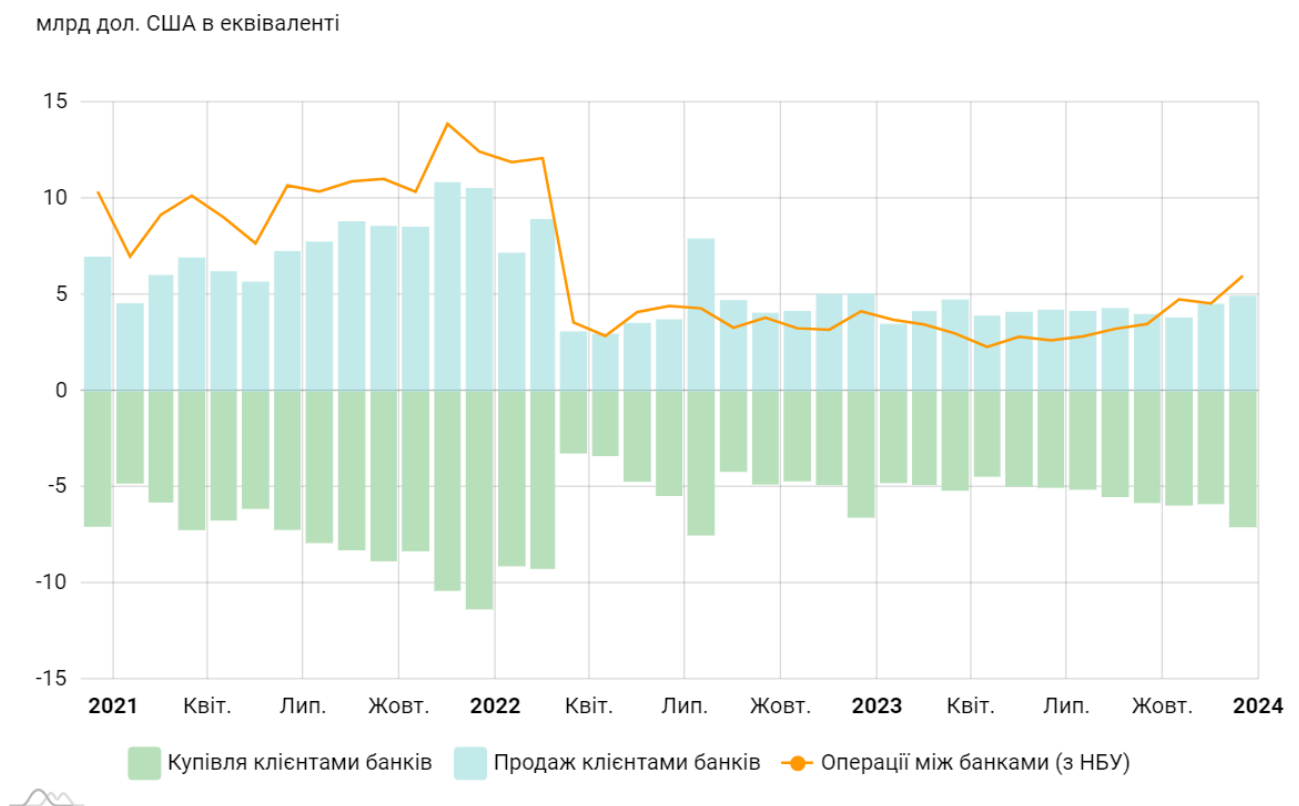


Рис. 2.2. Безготівковий валютний ринок України за 2021-2023 роки

Отже, на рисунку зображено динаміку безготівкового валютного ринку України за 2021-2023 роки, де відображені операції купівлі й продажу клієнтами банків та міжбанківські операції в мільярдах доларів США. За цей період можна виділити кілька ключових спостережень: купівля клієнтами банків: видно, що обсяг купівлі клієнтами банків варіюється протягом всього періоду, з певним зниженням в 2022 році та стабілізацією в 2023 році. Це може свідчити про зміни в попиті на іноземну валюту з боку клієнтів.

Продаж клієнтами банків: обсяг продажу валюти клієнтами також показує значні коливання, із тенденцією до зменшення продажів у другій половині 2022 року і відновленням у 2023.

Оранжева лінія, яка показує міжбанківські операції, має тенденцію до зростання протягом усього періоду, що може свідчити про збільшення активності на міжбанківському валютному ринку, зокрема про збільшення обсягів взаємних кредитних операцій між банками. В цілому, загальна активність на ринку зазнала коливань, що може бути пов'язано зі змінами в економічному кліматі, політичній стабільності, а також зовнішньоекономічних факторах.

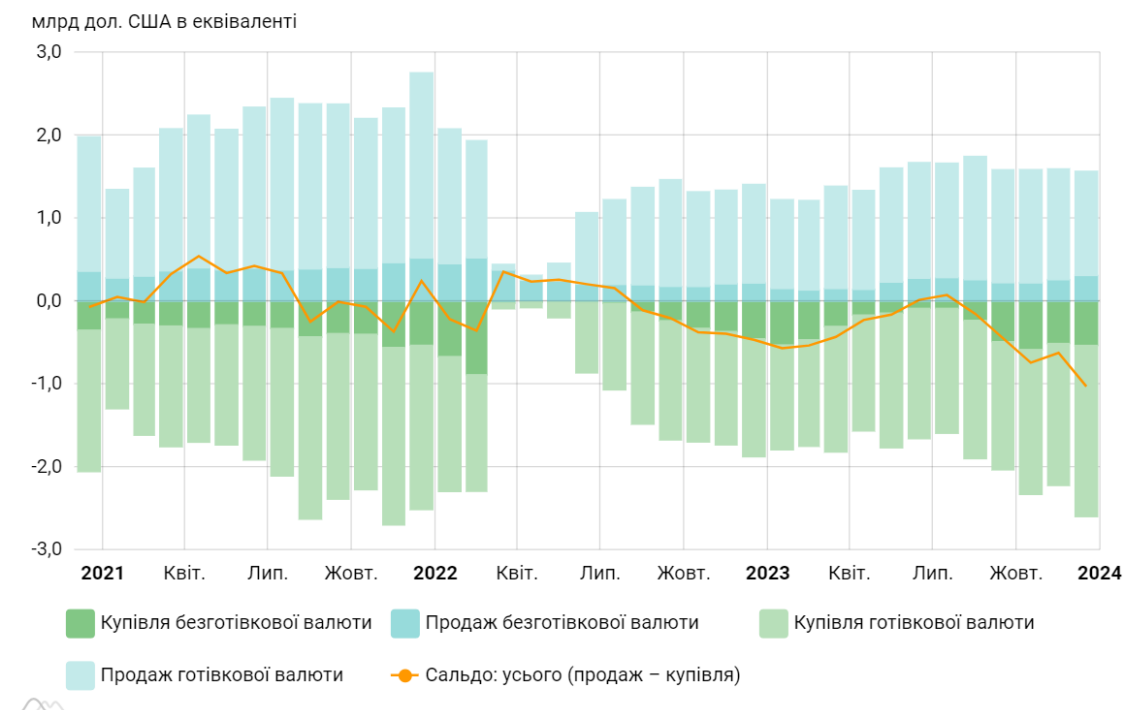


Рис. 2.3. Операції фізичних осіб з купівлі/продажу іноземної валюти за 2021-2023 рр.

Проаналізувавши рисунок можна сказати, що купівля безготівкової валюти показує, що обсяг купівлі валюти коливається, але загалом маємо тенденцію до зменшення купівлі із пікових значень у 2021 році до нижчих рівнів у 2023 році.

Продаж безготівкової валюти видно, що обсяг продажу валюти також показує коливання, але в цілому зберігає стабільність з невеликими спадами. Купівля готівкової валюти ці дані вказують на загальну стабільність з легкою тенденцією до зростання у 2023 році.

На графіку також зображено загальний сальдо операцій (жовта лінія), яке є результатом різниці між продажем та купівлею іноземної валюти. Загальний тренд сальдо показує плавний спад від початку 2021 до середини 2022 року, після чого відбулося стабілізація з невеликим зниженням наприкінці 2023 року. Це може вказувати на зростаючу впевненість інвесторів у стабільності місцевої валюти або на зменшення потреби у валютних операціях через економічні та політичні зміни.

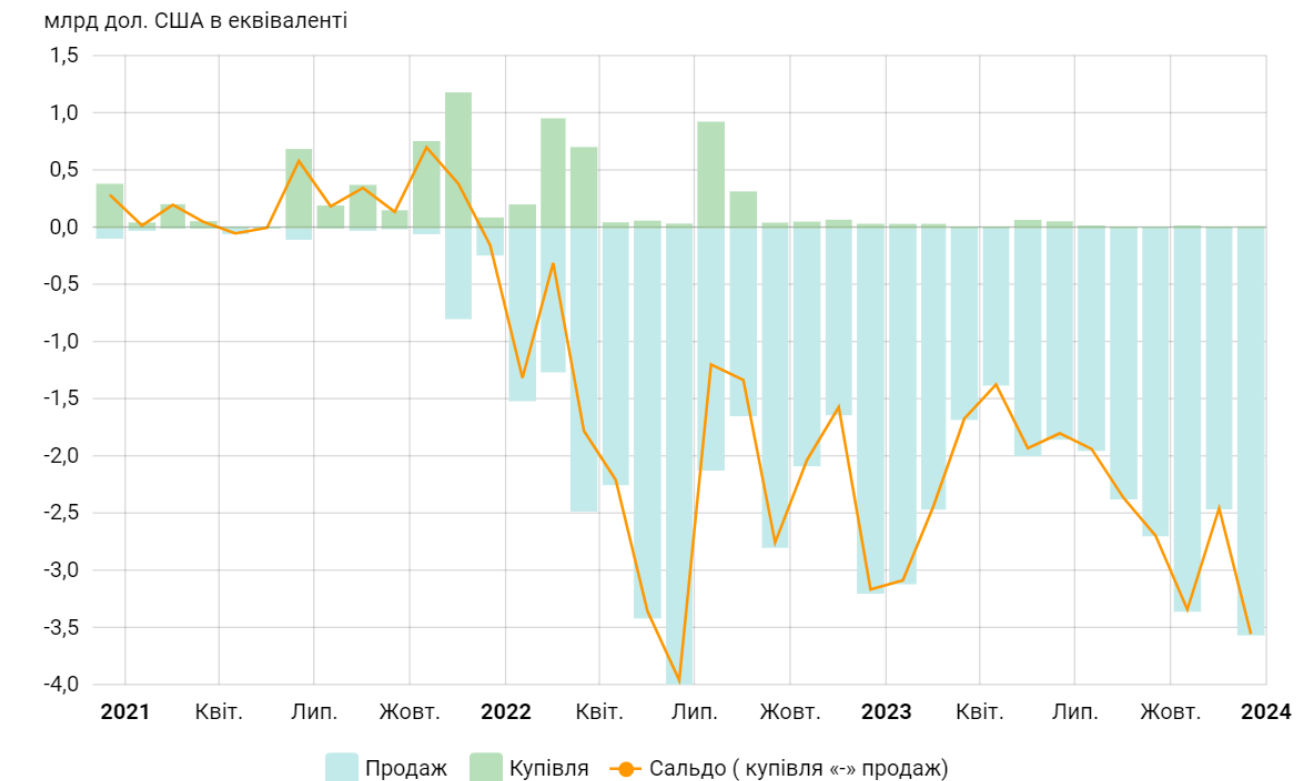


Рис. 2.4. Валютні інтервенції НБУ за 2021-2023 роки

Отже, з рисунку валютних інтервенцій Національного банку України можна зробити наступні висновки:

Помітно, що найбільш активні купівлі валюти відбувалися в першій половині 2022 року. Це може свідчити про зусилля НБУ стабілізувати національну валюту шляхом збільшення валютних резервів. З часом активність купівлі валюти зменшилася, що може бути пов'язано з досягненням певної стабільності в курсі або з іншими макроекономічними факторами.

Продаж валюти за період, особливо в 2022 році, був досить значним, зазвичай перевищуючи купівлю. Це може вказувати на спроби НБУ вплинути на курс гривні шляхом введення додаткової валюти в обіг. В кінці 2022 та на початку 2023 року продажі стали рідшими, що може бути відображенням зміни валютної політики або покращенням економічної ситуації. Сальдо, що показує різницю між купівлею та продажем, більшу частину часу залишалось негативним (з величиною до -3 млрд. доларів США в окремі періоди). Це підкреслює, що загалом більше валюти було продано, ніж куплено. Особливо глибокі падіння сальдо спостерігалися в середині 2022 року, що може свідчити про значні втручання НБУ для підтримки гривні у складний період.

млрд дол. США в еквіваленті

станом на 01.01.2024

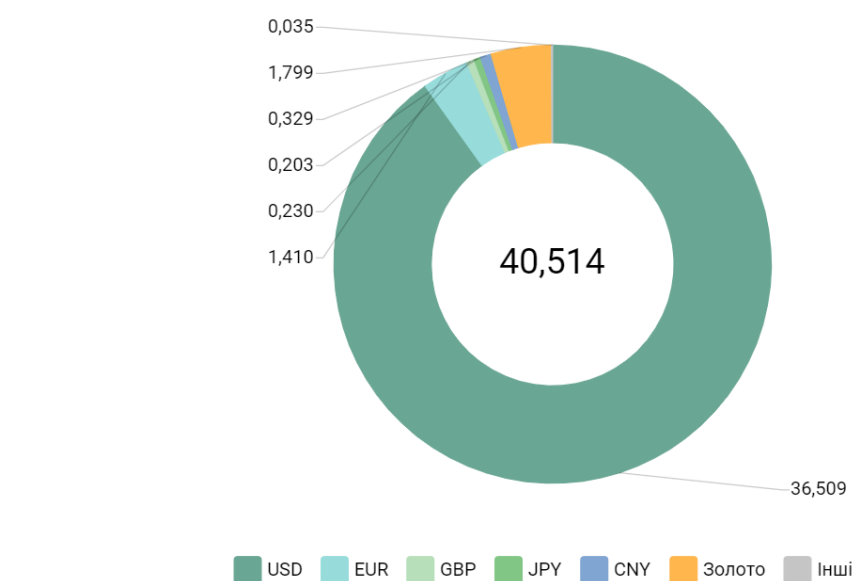


Рис. 2.5. Структура міжнародних резервів у розрізі валют

Отже на рисунку видно структуру міжнародних резервів у різних валютах станом на 01.01.2024 року, виражених у мільйонах доларів США. Загальна сума резервів складає 40,514 млн доларів.

Ось розподіл за валютами:

- **USD (долар США):** 36,509 млн, що є найбільшою частиною резервів.
- **EUR (євро):** 1,799 млн.
- **GBP (британський фунт):** 0,329 млн.
- **JPY (японська єна):** 0,230 млн.
- **CNY (китайський юань):** 0,203 млн.
- **Золото:** 0,035 млн.
- **Інші валюти:** 1,410 млн.

Можна сказати, що домінування долара США пояснюється тим, що більша частина резервів зберігається у доларах США, що підкреслює його роль як основної резервної валюти. Євро також має значну частку, хоча вона набагато менша порівняно з долларом США. Частки інших валют та золота є досить малі, що може свідчити про обережний підхід до диверсифікації валютних ризиків.

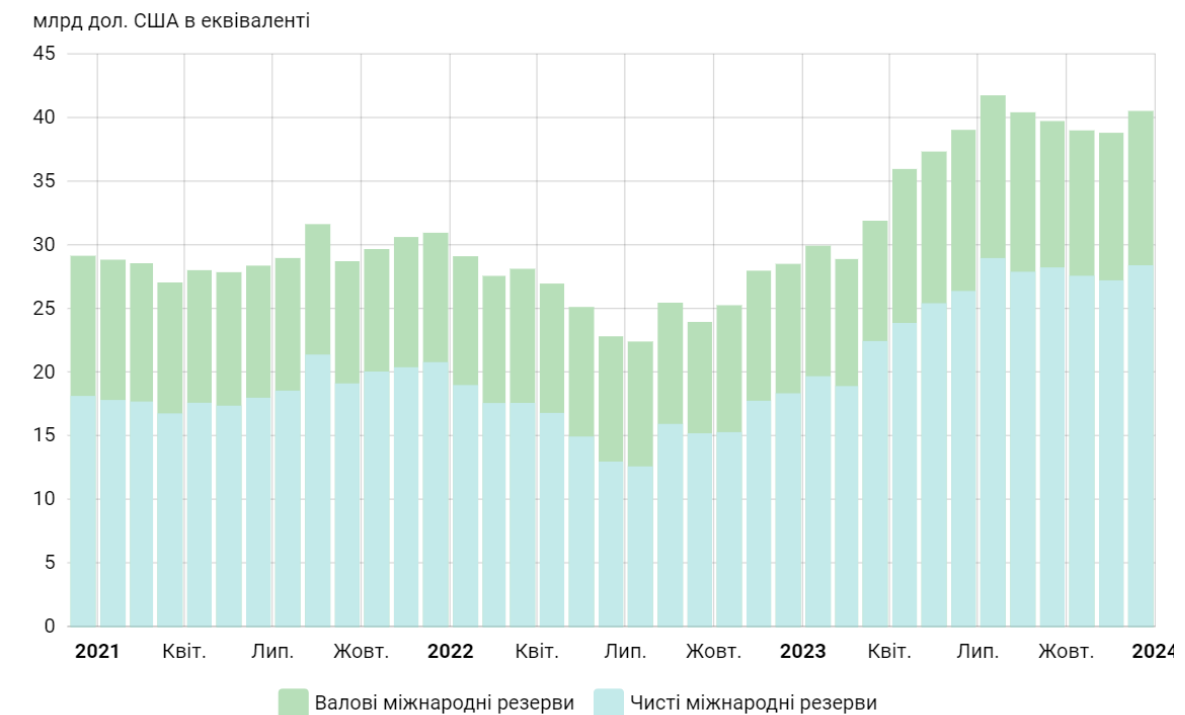


Рис. 2.6. Динаміка міжнародних резервів за 2021-2023 роки

Підсумовуючи можна сказати, що на рисунку показано динаміку валових та чистих міжнародних резервів України з січня 2021 року по січень 2024 року. Графік розділено на два типи стовпчиків: зелені стовпчики показують валові міжнародні резерви, а сині стовпчики — чисті міжнародні резерви.

Загальна тенденція зростання: валові та чисті міжнародні резерви зросли протягом зазначеного періоду. Це може свідчити про стабілізацію та зміцнення фінансової позиції США на міжнародному рівні. Валові резерви постійно перевищують чисті, що є звичайним явищем, оскільки валові резерви включають всі засоби, доступні центральному банку, тоді як чисті резерви відображають валові резерви мінус короткострокові зобов'язання. Обидва типи резервів показують стабільне зростання, особливо з кінця 2021 до кінця 2023 року. Це може свідчити про послідовну політику управління резервами та відповідні заходи, спрямовані на збільшення резервів. Різниця між валовими та чистими резервами, яка зберігається на протязі усього періоду, може вказувати на значні зовнішні зобов'язання або інші витрати, що впливають на чисті резерви. Аналіз даних показує, що Україна демонструє стабільне зростання міжнародних резервів, що може свідчити про посилення її фінансової стійкості та спроможності реагувати на зовнішні шоки. Це також може вказувати на довіру міжнародних інвесторів та вихід на певну стабільність економіки.

Підсумовуючи аналіз здійснених операцій на валютному ринку України за 2021-2023 роки, можна сказати, що політика керованої гнучкості здійснюється з метою зміцнення стабільності української економіки та валютного ринку, підтримки їхньої здатності адаптуватися до внутрішніх і міжнародних шоків, а також для зниження ризиків, пов'язаних з валютними дисбалансами, які можуть виникнути внаслідок тривалого застосування фіксованого обмінного курсу. За цього режиму офіційний обмінний курс буде формуватися на основі операцій на міжбанківському валютному ринку. Тим часом, обмінний курс на ринку готівкової валюти, яким користуються громадяни для купівлі та продажу валюти, буде встановлюватися за тими ж

принципами, що і раніше. часних умовах для валютного ринку — забезпечення стабільності курсу.

2.2. Оцінка впливу валютного регулювання на економіку.

Валютна політика має вирішальне значення для міжнародних економічних відносин країни та слугує важливим засобом управління її економікою. Її метою є забезпечення стабільності на валютному ринку, підтримка експорту та імпорту, а також захист економіки від зовнішніх перепон. Аналіз впливу валютної політики на міжнародну діяльність країни є значущим завданням, особливо в умовах глобалізації та економічних негараздів.

Ефективна валютна стратегія є критичною для економіки країни, яка є малою, відкритою і залежить від експорту природних ресурсів, оскільки вона сприяє стабільності та сприяє економічному зростанню. В умовах, коли експорт сировини має велике значення для внутрішньої економіки, валютне регулювання стає стратегічно важливим [9].

Валютна політика націлена на підтримку стабільності цін та контроль за обсягом грошової маси. Використання валютних інтервенцій та обмежень допомагає управляти валютним курсом, запобігаючи його різким коливанням, що підтримує конкурентоспроможність національних товарів на світовому ринку. У відкритій економіці стабільність курсу стає вирішальним елементом для її успішної діяльності. Важливу роль у цьому контексті грає використання іноземної валюти як засобу захисту національних заощаджень у періоди економічної невизначеності. Хоча доларизація внутрішнього ринку може забезпечувати додаткову стабільність, висока залежність від іноземної валюти несе в собі ризики, зокрема можливість девальвації в разі стрімкого збільшення попиту на іноземні гроші, що може спричинити економічні ускладнення [16].

Зміцнення валютного регулювання сприяє запобіганню панічних продажів іноземної валюти в кризові періоди, що допомагає підтримувати стабільність валютного курсу та уникати негативних сукупних ефектів. Аналіз ризиків на валютному ринку України з 2021 по 2022 рік вказує на зростання

нестабільності порівняно з попередніми роками, але вона все ще нижча, ніж у період 2019-2020 років. Така динаміка значною мірою обумовлена різними негативними факторами, зокрема відтоком капіталу та інфляцією.

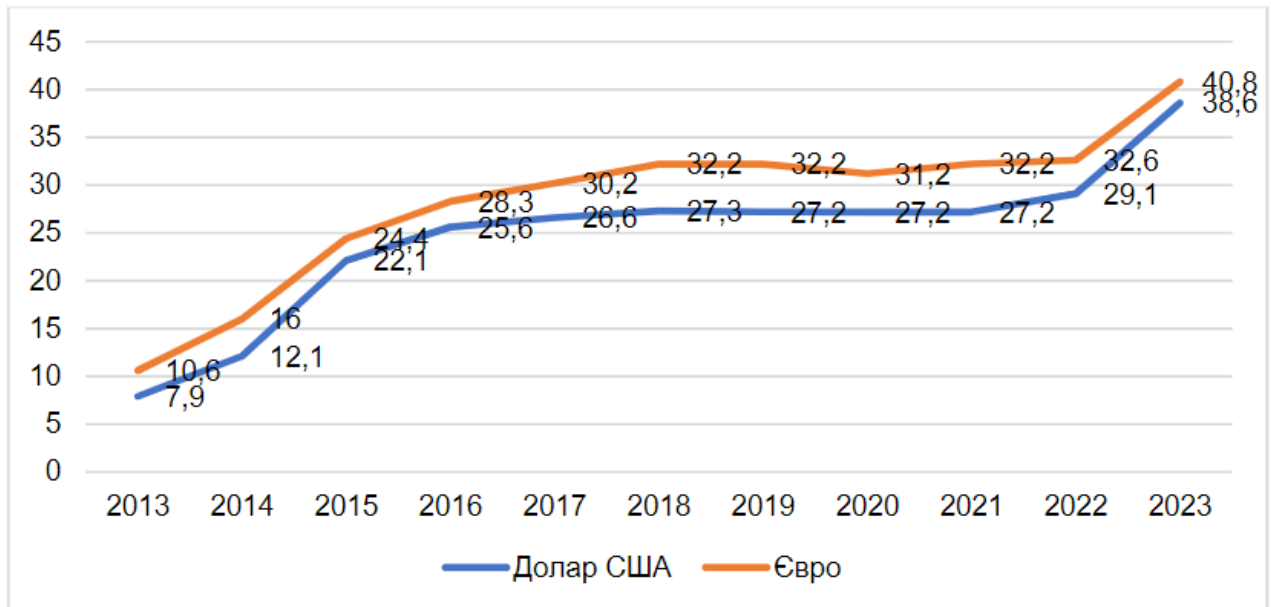


Рис. 2.7. Курс гривні до долара США на період з 2013 по 2023 рр. [30]

Проаналізувавши рисунок можна сказати, що курс демонструє тенденцію до поступового зростання курсу обох валют щодо гривні, хоча з різними особливостями динаміки в різні періоди.

З 2013 до 2015 року спостерігається стрімке зростання курсів обох валют, що може свідчити про економічні шоки або кризові явища в Україні, що вплинули на стабільність національної валюти. Зокрема, це можуть бути події, пов'язані з політичною нестабільністю або значними змінами в економічній політиці. З 2016 по 2019 рік курси валют стабілізувалися і показали менш драматичні зміни, що може вказувати на певне зміцнення економіки та успішні заходи з макроекономічного регулювання.

Після 2020 року, особливо видно на кінець періоду до 2023 року, спостерігається новий стрибок вартості долара США, що значно перевищує курс Євро. Це може свідчити про зростання політичної та економічної

невизначеності, а також можливий вплив зовнішніх факторів, таких як глобальні фінансові кризи, причиною яких є COVID-19.

Початок військового конфлікту між Росією та Україною став вирішальним моментом, який відчутно вплинув на валютний ринок. Невпевненість у майбутньому країни стала головною причиною занепокоєння для інвесторів та представників бізнесу, що спричинило зростання інвестиційних ризиків та ускладнення умов для ведення бізнесу. Падіння цін на нафту, яка є ключовим експортним товаром України, також серйозно вплинуло на валютний ринок, знижуючи надходження іноземної валюти та збільшуючи тиск на національну валюту — гривню. Підвищений рівень ризику на валютному ринку негативно відобразився на українському бізнесі та жителях країни. Зростання витрат на імпорт та втрати конкурентоспроможності на міжнародних ринках призвели до зниження інвестицій та інновацій. Для громадян це призвело до зниження купівельної спроможності та погіршення життєвих умов [29].

Аналіз економічного розвитку України у період з 2019 по 2023 рік можна провести, вивчаючи динаміку ВВП та обсяги валютних депозитів. Відомо, що ВВП України демонстрував стабільне зростання, досягнувши максимальних показників у 2023 році. Найвищий приріст ВВП спостерігався в 2019-2020 роках, що могло бути зумовлено різними економічними факторами, зокрема стимулювали заходами уряду або збільшенням внутрішнього споживання. Проте, у наступних роках зростання ВВП сповільнилося, особливо в період 2022-2023 років, що може свідчити про зміни в економічній динаміці країни.

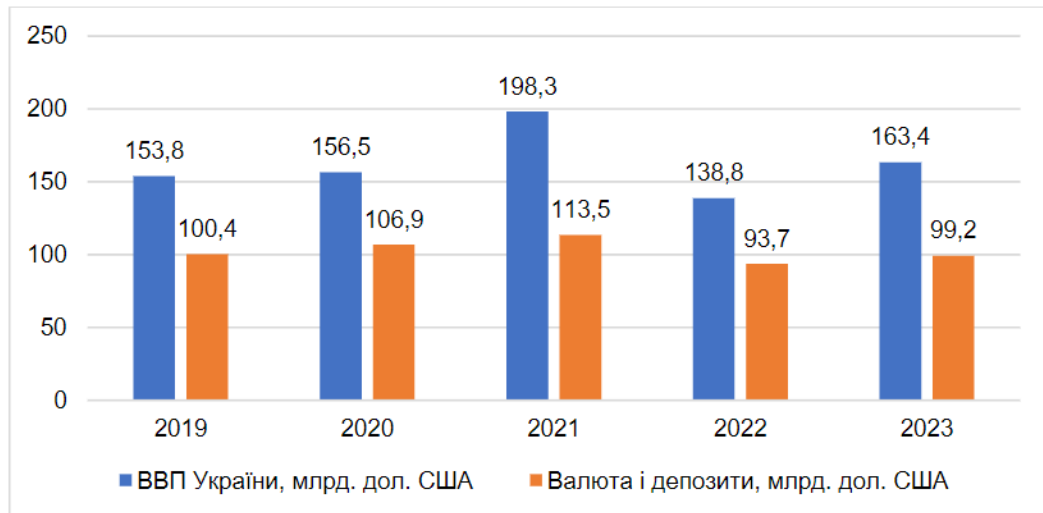
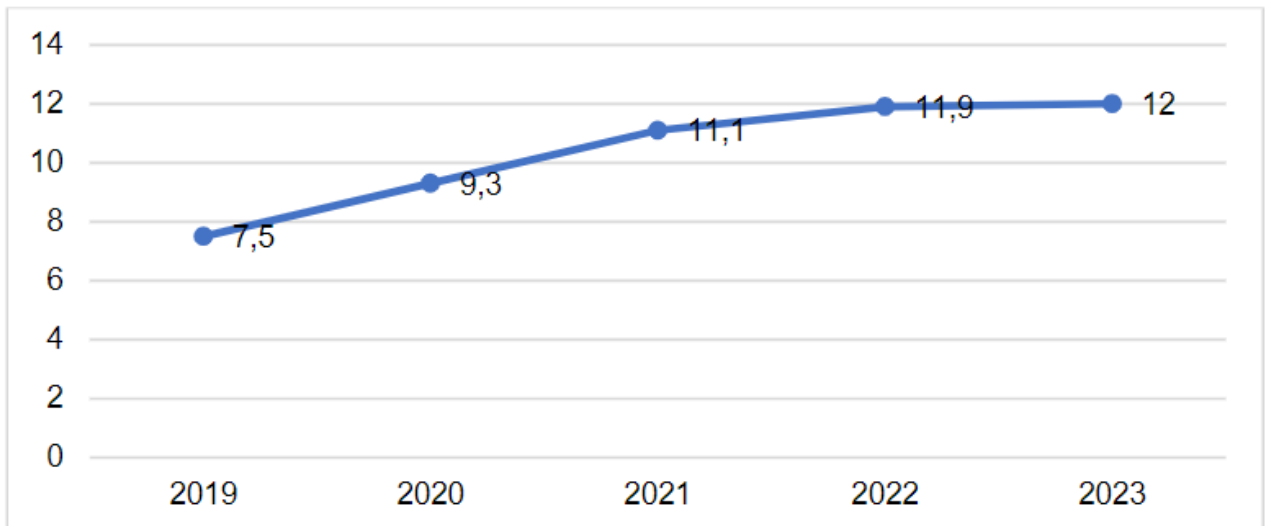


Рис. 2.8. Динаміка статті балансу активів «валюта і депозити» міжнародної інвестиційної позиції України у 2019-2023 роках [18]

Отже, у порівнянні з динамікою ВВП, валютні депозити показали менш стабільне зростання з менш вираженими піками, при чому максимальний показник спостерігався у 2023 році. Це може вказувати на те, що довіра до банківської системи зростала протягом аналізованого періоду, але не так активно, як загальноекономічне зростання. Порівняльний аналіз ВВП та валютних депозитів вказує на те, що економічний розвиток України відбувався швидше, ніж накопичення валютних ресурсів у банківській системі. Так, пік ВВП був вищий порівняно з піком валютних депозитів, що свідчить про перевагу розвитку виробничих і комерційних активів над акумуляцією фінансових ресурсів у валюті [5].

Стабільний потік міграційного капіталу до України відіграє значну роль у розвитку тіньового валютного ринку. Цей потік включає як офіційні грошові перекази, так і неформальні трансферти. За даними Національного банку України, щорічний обсяг грошових переказів коливається від 7 до 12 мільярдів доларів США, що свідчить про значні обсяги грошових коштів, що входять в економіку країни поза офіційними каналами.



2.9. Динаміка грошових переказів в Україну та міжнародних резервів України у 2019-2023 роках [21]

Підсумовуючи можна сказати, що динаміка грошових переказів та міжнародних резервів України з 2019 по 2023 роки відображає складні економічні виклики, з якими стикається країна. Значне зниження обсягів грошових переказів на 37,5% протягом цього періоду свідчить про зменшення довіри міжнародної спільноти до економічної стабільності України, що може бути пов'язано з військовими діями на сході країни та економічною кризою. Також спостерігається зменшення міжнародних резервів на 22%, що підкреслює складність економічного контексту.

Одним із можливих шляхів вирішення цієї проблеми може бути розробка політики, спрямованої на стимулювання грошових переказів та поповнення міжнародних резервів. Це вимагатиме покращення загальної економічної ситуації в Україні, підвищення довіри до уряду та створення умов, що сприяють інвестиціям, що може підтримати стабілізацію та відновлення національної економіки [34]. Уряд України дійсно може розглянути ряд стратегій для покращення економічної ситуації, що включають стимулювання інвестицій, реформування податкової системи та підтримку підприємництва. Ці

заходи мають на меті не тільки залучити зовнішнє фінансування, але й створити сприятливе середовище для внутрішньої економічної активності.

Підсумовуючи досліджуваний матеріал можна сказати, що валютне регулювання відіграє вирішальну роль у керуванні національною економікою та підтриманні стабільності на валютному ринку. Цей інструмент сприяє міжнародній торгівлі, мінімізує вплив зовнішніх економічних шоків, стабілізує ціни та грошовий обіг. Україна, яка значною мірою залежить від імпорту сировини, має особливу потребу в ефективній валютній політиці. Використання іноземної валюти набуває ризикованих аспектів у періоди економічної нестабільності. Ризик на валютному ринку може збільшувати труднощі для бізнесу та громадян. Протидія панічній конвертації в іноземну валюту та заохочення грошових вливів є критичними завданнями для забезпечення економічної стабільності та розвитку.

РОЗДІЛ 3. АРГУМЕНТАЦІЯ МЕТОДІВ ПОКРАЩЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

3.1 Зарубіжний досвід регулювання валютного ринку та можливість їх впровадження в Україні

Валютне регулювання здійснюється на різних рівнях у межах національної, регіональної та світової валютних систем. На сучасному етапі активно відбувається міжнародне співробітництво у сфері валютного регулювання як на глобальному рівні (Міжнародний валютний фонд), так і на регіональному рівні (Європейський валютний союз). Таким чином, ефективне регулювання валютної сфери є ключовим фактором для активної участі України в світових економічних зв'язках.

Досвід державного регулювання валютних операцій у таких країнах, як Німеччина, Франція, Італія, Португалія та США, свідчить, що розвиток національних валютних законодавств більшості зарубіжних країн відбувався в умовах зміцнення міжнародних зв'язків, створення та розвитку міжнародних валютно-фінансових інститутів. Ці обставини дозволили провести важливі реформи валютної політики, вдосконалити інструменти валютного регулювання та поступово зменшити валютний контроль.

Можна виділити три режими національного валютного регулювання залежно від ступеня державного втручання:

1. Валютна монополія держави, коли національна валюта не конвертується і є закритою для зовнішніх операцій.
2. Система валютних обмежень для деяких операцій, коли національна валюта починає виходити за межі внутрішнього ринку та стає обмежено конвертованою.

3. Відсутність валютних обмежень, коли національна валюта вільно обертається на світовому валютному ринку і є повністю конвертованою.

Можна виділити три режими національного валютного регулювання залежно від ступеня державного втручання: валютні обмеження є потужним, ефективним і оперативним інструментом валютної політики. За допомогою різних обмежень (у вигляді норм, заборон, правил тощо), держава може регулювати ситуацію на валютному ринку відповідно до економічного стану та стану грошового ринку. Однак цей інструмент здебільшого має адміністративний характер і суперечить тенденції лібералізації валютних відносин.

Вперше валютні обмеження значно поширилися під час Першої світової війни в Австро-Угорщині, а потім і в інших воюючих країнах. Після війни, в період часткової та тимчасової економічної стабілізації, вони були майже повністю скасовані. Нині наявність певних обмежень на проведення валютних операцій є характерною рисою більшості країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою.

Аналіз міжнародного досвіду застосування валютних обмежень як основної складової валютної політики показує, що крім широко використовуваних у нашій країні заходів, таких як здійснення валютних операцій тільки через уповноважені банки та ліцензування валютних операцій, у світовій практиці є й інші способи. Серед них особливо виділяються обмеження позичкових операцій в іноземній валюті, що можуть здійснюватися лише з дозволу Міністерства фінансів і за умови надання інформації про розмір кредитів, що видаються; залучення іноземних кредитів за умови попереднього дозволу органів валютного контролю; обмеження участі національних банків у наданні міжнародних позик в іноземній валюті тощо [22].

Особливе значення мають валютні обмеження та контроль у країнах, які проходять процес ринкової трансформації, оскільки ринкові механізми валютного регулювання в них ще знаходяться на стадії становлення. У зв'язку з цим такі країни зіштовхуються з численними труднощами у своїй

зовнішньоекономічній діяльності, такими як відплив капіталів, зменшення національних валютних резервів, різкі коливання в грошово-кредитній системі та інші проблеми. Водночас у країнах зі стабільною економічною та політичною ситуацією, де є надійні гарантії повернення капіталу та відсотків, що суворо виконуються, а також за наявності вищої реальної процентної ставки, експортерам вигідніше швидко повертати валютну виручку до країни, а інвесторам переводити вільні капітали для отримання вищого доходу, ніж зберігати їх за кордоном на менш вигідних умовах [26].

Однак в умовах ринкової трансформації економіка країн залишається нестабільною, що часто спонукає експортерів не повертати валютні кошти в країну, а залишати їх за кордоном [28]. Це призводить до відпливу як національного, так і іноземного капіталу, що негативно впливає на економіку країни, зокрема викликаючи дефіцит платіжного балансу, різке зростання попиту на національну валюту на внутрішньому валютному ринку, а отже, і до знецінення національної грошової одиниці. Тому держава повинна впроваджувати валютні обмеження, що перешкоджатимуть відпливу капіталу. Наприклад, законодавчо встановлювати строки повернення в країну виручки від експортних операцій, обмежувати вивезення валютних цінностей громадянами, забороняти розрахунки в іноземній валюті на території країни. Таким чином, валютні обмеження під час ринкової трансформації економіки запроваджуються для захисту національної економіки, регулювання платіжного балансу і є об'єктивною необхідністю [36].

На сьогодні більшість промислово розвинених країн світу мають вільно функціонуючі валютні ринки та вільно конвертовану національну валюту. Однак для досягнення цієї мети багато з них колись проводили політику жорстких валютних обмежень щодо поточних валютних операцій і операцій, пов'язаних з рухом капіталу. Поступово, в результаті економічних перетворень, обмеження на переміщення валютних засобів як всередині країни, так і за кордон, були скасовані. У більшості країн Західної Європи валютні обмеження існували в тій чи іншій формі до 1980-х років. США зняли валютні обмеження

ще раніше. Нині регулювання руху капіталу в цих країнах здійснюється за допомогою ринкових механізмів та інструментів грошово-кредитної політики.

Глобальний досвід підкреслює, що становлення валютних відносин та домашнього валютного ринку ефективно просувається за умови активного втручання держави та строгого регулювання валютних транзакцій з боку відповідних установ. Первинні завдання валютного регулювання полягають у захисті економіки національних держав від значних коливань монетарної системи та уникненні скорочення валютних резервів через капітальні потоки, а також у забезпеченні державної безпеки. Основним механізмом досягнення цих цілей до недавнього часу було обмеження капіталовідтоку. Тим не менш, розвиток фінансових ринків у промислово розвинених державах Заходу, таких як Європа, США, та Японія, і зміцнення їхніх зв'язків із міжнародними фінансово-валютними організаціями спричинили значні реформи у монетарній політиці та послаблення валютного контролю [3].

Навіть у разі офіційного скасування валютного контролю, зазвичай продовжується принаймні статистичний моніторинг процесів, пов'язаних з пересуванням капіталів, де часто використовуються інструменти, що були в застосуванні для валютного регулювання (як у Німеччині та Японії). Такі ж інструменти застосовуються державами для виконання завдань, пов'язаних з протидією «легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом», на що в даний час міжнародна спільнота звертає особливу увагу. Більшість країн активно застосовували валютний контроль у періоди, критичні для їх економіки, такі як відновлення після війни або періоди економічної лібералізації, з метою забезпечення фінансової незалежності та стабільності монетарної системи, підтримки курсу національної валюти та мобілізації валютних резервів.

Системи валютного контролю, які обмежують валютні транзакції за допомогою адміністративних заходів, зараз активно діють, наприклад, в Угорщині, Чехії та Словаччині. У Греції та Португалії наразі ще діють обмеження на операції, пов'язані з пересуванням капіталу. В Польщі уповноважені банки контролюють повноту репатріації валютних виторгів, при

цьому існує ліберальна система для відкриття рахунків за кордоном резидентами.

Наразі, наявність різних обмежень на здійснення валютних транзакцій є типовою особливістю для більшості країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. Зокрема, законодавчо встановлена норма про обов'язковий продаж експортного валютного виторгу діє у 75 країнах-членах МВФ. В 42 з цих країн експортерам необхідно продавати 100% отриманої валюти, тоді як у 33 країнах встановлено вимогу часткового продажу — від 80% до 25% валютного виторгу. Деякі країни використовують диференційований підхід до продажу залежно від типу чи групи іноземної валюти. Серед провідних країн, що впроваджують такі заходи, є Китай, Бразилія та Індія.

У Китаї існує жорстка політика, що вимагає повного продажу валютної виручки. Тільки національні компанії, яким це дозволено, можуть зберігати 15% від обсягу зовнішньоторговельного обороту минулого року. Іноземні компанії дозволено не продавати експортний виторг, якщо він не перевищує встановлені державою ліміти по валютних рахунках; інакше надлишок має бути проданий через уповноважені банки. Однак такі суворі регуляції, як виявляється на практиці, не становлять перепони для економічного зростання країни: обсяг зовнішньої торгівлі в Китаї регулярно збільшується, при цьому країна постійно має профіцит торгового балансу.

Після економічної кризи 1999 року в Бразилії ситуація стабілізувалася. Однак зобов'язання щодо продажу валютної виручки залишається незмінним, що пов'язано з великими витратами на обслуговування зовнішнього боргу і потребою поповнення золотовалютних резервів.

В Індії уряд підкреслює важливість підтримки національних експортерів, проте існує обмеження на продаж частини валютної виручки. Експортерам дозволяється зберігати до 50% свого валютного виторгу, відкладаючи їх на валютні рахунки в місцевих банках. При цьому компанії, які повністю

зосереджені на експорті, а також виробники електронних компонентів і програмного забезпечення, можуть залишати до 70% валютної виручки [38].

Дисциплінарно-адміністративний метод, який використовується для забезпечення дотримання валютних правил і норм, називається валютним контролем. Згідно зі світовим досвідом, валютні відносини та внутрішній валютний ринок зазвичай розвиваються успішно за умови активної ролі держави і ефективного нагляду відповідних державних органів над валютними транзакціями [4].

Таким чином, запровадження валютних обмежень виступає як типовий аспект валютної політики держав під час економічних та фінансових криз. Валютні обмеження відіграють двозначну та суперечливу роль в економіках країн та їх взаємовідносинах. З одного боку, вони діють як ефективний інструмент для стабілізації платіжних балансів, підтримки валютних курсів і зосередження золотих та валютних ресурсів у руках держави. Ці обмеження захищають внутрішній ринок від економічної експансії ззовні та сприяють розвитку національного виробництва, оскільки вони обмежують доступ іноземних товарів і капіталів. З іншого боку, вони підтримують розвиток підприємств, що не залежать від імпортової сировини та працюють для внутрішнього ринку [41]. Відповідно можна сказати, що Україна може застосувати приклади міжнародного досвіду, для валютного регулювання в країні. Проте, оскільки валютні обмеження також застосовуються іншими країнами, вони створюють значні перешкоди для входження монополій на внутрішні ринки. Тому процес лібералізації валютного режиму вимагає часу і повинен супроводжуватися відповідними макроекономічними умовами [23].

3.2. Шляхи удосконалення валютного ринку України

Аналіз валютного ринку виявив його складність, оскільки він включає в себе численні компоненти. Серед них найважливішими є регуляторні інструменти та стимули, законодавче забезпечення учасників ринку, наявність міжнародних угод і широкий спектр двосторонніх зв'язків. Проте, система валютного регулювання не ідеальна і зі змінами у зовнішніх умовах та новими викликами, вимагає вдосконалення і адаптації. Недавні події в Україні та у світі підкреслюють значення валютного ринку для економіки. Воєнні дії в Україні та глобальна економічна нестабільність виявили глибоку взаємозалежність політичних, економічних, монетарних та фінансових секторів. У певних умовах це може призвести до значного впливу на ключові сфери економічної активності та загальну фінансову безпеку.

Для розробки рекомендацій щодо поліпшення валютного ринку було проведено SWOT-аналіз валютного ринку — це метод оцінки чотирьох ключових аспектів: сильних і слабких сторін, можливостей та загроз, які впливають на валютний ринок в певній країні чи регіоні, який вивчав виклики, загрози та деякі переваги його функціонування в Україні. Результати аналізу було представлено в таблиці 3.1.

Варто відзначити, що однією з переваг валютного ринку є зростання ефективності його регулювання, зокрема зміна підходів Національного банку України від безпосереднього контролю обмінних курсів до стратегії, що фокусується на цільовому рівні інфляції.

Центральний банк розробив інструментарій для оперативного відгуку на коливання валютних курсів, використовуючи валютні інтервенції для стабілізації ринку у часи його значних флуктуацій. Ці заходи включають фінансові реформи в секторі, які передбачаються бути вигідними в короткостроковій перспективі. Окрім того, Україна залишається привабливою

для залучення іноземних інвестицій, і уряд активно працює над залученням іноземних інвесторів.

Таблиця 3.1.

SWOT- аналіз валютного ринку України

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – чіткий механізм регулювання монетарної політики НБУ; – використання інструментів оперативного реагування на зміни ринкової кон'юнктури; – гнучка та адекватна встановленій ситуації валютна політика; – застосування інструментів інфляційного таргетування; – кваліфіковане та оперативне регулювання ринку з боку НБУ 	<ul style="list-style-type: none"> – нестабільна політична ситуація; – перманентна недостатність міжнародних резервів; – недостатній рівень довіри населення до фінансового ринку; – недостатня інклюзивність фінансового ринку та валютного зокрема; – недовіра до національних регуляторів
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – реформування фінансової сфери; – можливості залучення іноземних інвестицій; – адаптація закордонного досвіду регулювання валютного ринку – формування власного досвіду регулювання валютного ринку у кризових ситуаціях 	<ul style="list-style-type: none"> – воєнний стан в країні; – глобальне загострення пандемії COVID-19; – падіння світової економіки; – невизначеність міжнародної політики; – суттєва залежність держави від зовнішніх кредитів

Джерело: сформоване за даними [11, 17, 44]

Однією з проблем у розвитку валютного ринку є нестабільність банківської системи. Також, відсутність довіри громадськості до банків негативно впливає на ріст валютних депозитів. Надійність банківської системи є недостатньою, зокрема через брак ефективної державної гарантійної системи для депозитів та інших банківських операцій. Крім того, варто вказати на низький рівень довіри, який мають іноземні партнери та міжнародні фінансові інституції до Національного банку України [33].

З початку 2020 року основною загрозою для валютного ринку стала ескалація пандемії COVID-19, яка внесла значні збурення у світову економіку. Подальшим серйозним викликом для стабільності валютного ринку стало розпочаття війни з Російською Федерацією на початку 2022 року, що триває і досьогодення. Ці події спричинили девальвацію гривні, зростання інфляції, використання міжнародних резервів, економічне скорочення та соціальні труднощі, викликаючи глибоку фінансово-економічну кризу в країні. Стабілізація ситуації вимагає підтримки від міжнародних фінансових організацій, таких як Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку, Група Світового банку та інших [31].

Задля певного врегулювання, ефективності та стабільності валютного ринку можна виділити напрямки його покращення:

можна виділити кілька ключових напрямків для його покращення:

1. Підвищення довіри до фінансової системи:

- Зміцнення банківської системи через збільшення капіталу банків та впровадження строгіших регулятивних вимог.
- Розвиток державної системи гарантування вкладів, що зможе захистити громадян від втрат у разі банківських криз.
- Покращення прозорості фінансових операцій та поліпшення інформування населення про фінансову стабільність та безпеку.

2. Реформування валютного регулювання:

- Адаптація і впровадження найкращих міжнародних практик та стандартів у валютному регулюванні.
- Зміцнення автономії Національного банку України для забезпечення більш ефективного виконання його монетарних політик.

3. Підтримка стабільності національної валюти:

- Збільшення валютних резервів через активне залучення іноземних інвестицій, а також через співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями.
- Використання гнучких механізмів валютних інтервенцій для мінімізації впливу значних коливань на фінансовий ринок.

4. Підготовка до кризових ситуацій:

- Розробка та впровадження комплексних планів реагування на кризи, включаючи можливість швидкого введення тимчасових обмежень на капітальні потоки в умовах гострих криз.
- Залучення міжнародного досвіду для покращення реагування на пандемічні та воєнні виклики, що впливають на економіку.

5. Забезпечення прозорості та включення ширших верств населення у фінансовий ринок:

- Впровадження освітніх програм для підвищення фінансової обізнаності громадян.
- Стимулювання використання цифрових технологій для зростання доступності фінансових послуг на всіх рівнях суспільства.

Для того, щоб забезпечити стабільність валютного ринку України, Національному банку варто продовжити реалізацію виваженої та ефективної політики у сфері нагляду та регуляції. Ця політика має включати наступні аспекти [30]:

- розробка та впровадження коопераційних програм з Міжнародним валютним фондом для збільшення валютних резервів та підтримки стабільності гривні;
- збільшення відкритості та прозорості дій Національного банку на валютному ринку, щоб підтримати довіру до цього регулятора;
- зменшення доларизації української економіки через утримання високих відсоткових ставок по депозитах, спрямованих на підвищення привабливості активів у гривнях;
- оновлення структури внутрішнього валютного ринку з використанням міжнародних практик;
- посилення моніторингу валютних ризиків для кращого розуміння та реагування на потенційні загрози;
- розробка та застосування ефективніших механізмів контролю для протидії ринковим спекуляціям;
- стимулювання розвитку експорту і підтримка платіжного балансу, щоб покращити економічне становище країни.

Підсумовуючи можна сказати, поліпшення системи контролю та регуляції валютного ринку має сприяти стабілізації фінансового та економічного стану країни. Це, в свою чергу полегшить проведення валютних операцій і сприятиме привабленню зарубіжних інвестицій, необхідних для відновлення економіки держави. Ці кроки дозволять зміцнити валютний ринок України та підвищити його стійкість перед зовнішніми та внутрішніми викликами.

ВИСНОВКИ

Валютний ринок є особливим середовищем, де відбувається купівля, продаж та обмін валюти, яка виступає специфічним товаром. Обмінний курс тут виступає в ролі ціни. Валютний ринок складається з об'єктів та суб'єктів, попиту та пропозиції, ринкової ціни, інфраструктури та комунікацій. Він є важливим сегментом фінансового ринку, і рівень його розвитку безпосередньо впливає на економіку, і навпаки. Тут проводяться торговельні та неторговельні операції, залучення та розміщення іноземних коштів, міжнародні розрахунки тощо. На валютному ринку встановлюється ціна певної валюти стосовно національної, що дозволяє економічним суб'єктам вступати в ділові відносини, а спекулянтам отримувати фінансові результати від гри на ринку. Суб'єкти валютного ринку можуть купувати та продавати товари і послуги як в національній, так і в іноземній валюті.

Національний валютний ринок знаходиться у процесі становлення, хоча його контури і основні тенденції вже виявляються. Валютний ринок України організовується та регулюється НБУ, який здійснює валютні інтервенції для стабілізації курсу національної валюти, регулює механізм курсоутворення, платіжний баланс, керує золотовалютними резервами, проводить девальвацію та ревальвацію національної валюти тощо. Валютні інтервенції є однією з причин інфляції, яка підриває стабільність гривні. Наразі вони є неефективними через стан економіки та недовіру ринку до політики НБУ. Тому при проведенні валютної політики необхідно використовувати переваги позитивного сальдо платіжного балансу.

Перший розділ присвячений теоретико-економічному аналізу валютного ринку, дозволяє стверджувати, що цей ринок є унікальним сегментом фінансової системи, де здійснюється купівля, продаж та обмін валюти. Важливою особливістю валютного ринку є те, що ціною товару виступає обмінний курс, який формується під впливом попиту і пропозиції. Основними

складовими валютного ринку є його об'єкти та суб'єкти, ринкова ціна, інфраструктура та комунікаційні системи.

Валютний ринок має ключове значення для економіки країни, оскільки рівень його розвитку безпосередньо впливає на економічний стан. На цьому ринку проводяться різноманітні операції, включаючи торговельні, неторговельні, операції з залучення та розміщення іноземних коштів, а також міжнародні розрахунки. Це дозволяє економічним суб'єктам ефективно взаємодіяти між собою, а спекулянтам отримувати фінансові вигоди.

Другий розділ, присвячений практичному аналізу валютного ринку в Україні, демонструє складну динаміку та виклики, з якими стикається цей сегмент фінансової системи. Національний валютний ринок України знаходиться в процесі становлення та розвитку, і хоча вже окреслено його основні контури та тенденції, він ще не досяг повної зрілості. Практичний аналіз виявив, що на валютному ринку України проводяться як торговельні, так і неторговельні операції, включаючи розміщення та залучення іноземних коштів і міжнародні розрахунки. Це дозволяє економічним суб'єктам здійснювати ділові операції та взаємодіяти на міжнародному рівні, проте також створює можливості для спекулятивних операцій.

Для подальшого розвитку валютного ринку України необхідно впроваджувати заходи для зміцнення його інфраструктури та підвищення довіри учасників ринку. Важливо використовувати переваги позитивного сальдо платіжного балансу і створювати сприятливі умови для стабільного функціонування ринку. Це сприятиме стабілізації економіки, зміцненню національної валюти та підвищенню ефективності фінансової системи в цілому.

Третій розділ, присвячений аргументації методів покращення функціонування валютного ринку в Україні, пропонує комплексний підхід до вирішення існуючих проблем та визначає напрями подальшого розвитку цього важливого сегмента фінансової системи. Одним із ключових заходів для покращення функціонування валютного ринку є вдосконалення регуляторної політики Національного банку України (НБУ). Зокрема, необхідно підвищити

прозорість та передбачуваність валютних інтервенцій, що дозволить зміцнити довіру учасників ринку до дій регулятора. Також важливо розробити більш ефективні механізми курсоутворення, які враховували б сучасні економічні реалії та сприяли б стабільності національної валюти.

Подальший розвиток інфраструктури валютного ринку є ще одним важливим напрямом. Це включає модернізацію технологічних платформ для проведення валютних операцій, забезпечення безпеки та швидкості транзакцій, а також розвиток системи комунікацій між учасниками ринку. Така інфраструктурна підтримка сприятиме підвищенню ефективності ринку та залученню нових учасників. Важливим аспектом є також зміцнення правової бази, що регулює діяльність на валютному ринку. Необхідно удосконалити законодавчі та нормативні акти, які забезпечать захист прав усіх учасників ринку, зокрема інвесторів та споживачів валютних послуг. Це сприятиме зниженню ризиків та підвищенню рівня довіри до валютного ринку з боку внутрішніх та зовнішніх інвесторів. Крім того, варто звернути увагу на розширення освітніх програм та підвищення фінансової грамотності учасників ринку. Це допоможе зменшити ризики, пов'язані з недооцінкою валютних операцій, і підвищить загальний рівень професійності та компетентності на ринку. Загалом, впровадження запропонованих методів сприятиме стабілізації валютного ринку України, підвищенню його ефективності та конкурентоспроможності. Це, у свою чергу, позитивно вплине на економічний розвиток країни, зміцнення національної валюти та покращення фінансового клімату в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик Б., Сірка А. *Аналіз ресурсного потенціалу банківської системи у період кризи*. Б. Адамик, А. Сірка. Вісник національного економічного університету. 2019. С. 63-76.
2. Береславська О. *Міжнародні розрахунки та валютні операції*: навч. посіб. О. І. Береславська. Ірпінь Університет ДФС України, 2019. 368 с.
3. Блащук Ю.О. *Валютний контроль: міжнародний досвід і національні тенденції*. Ю.О. Блащук. Вісник Національного банку України. 2020. № 4. С. 28-30.
4. Блащук Ю.О. *Комерційний банк як агент валютного контролю*. Ю.О. Блащук. Фінанси України. 2022. №4. С.138.
5. Боринець С.Я. *Міжнародні валютно-фінансові відносини*: С.Я. Боринець; 5-е вид., перероб. і доп. К.: Знання. 2022. 583 с.
6. *Валютне регулювання* : навч. посіб. для студ. екон. ф-тів вищих навч. Закладів. В. А. Ющенко, В. І. Міщенко; Національний банк України. – Київ: Знання. 2023. 359 с.
7. Валютний ринок URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstreamKrugl.pdf>
8. Валютний ринок України : аналіз сучасного стану та шляхи вдосконалення. А. Г. Пасічник. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 1. С. 37-43.
9. Валенюк Н. В., Суботіна Г. О. *Актуальні питання валютно-курсової політики в умовах кризи*. Проблеми економіки та політичної економії. 2018.
10. Воронова Л.К., *Фінансове право України: підручник*, Київ 2022.
11. Гончар А.Є. *Валютний ринок України як складовий сегмент світового фінансового ринку: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавр; спец.: 056 - Міжнародні економічні відносини*. Суми: СумДУ, 2020.

12. Гроші і кредит: Підручник. Затверджено МОН. Колодізев О.М., Колесніченко В.Ф. К., 2019. 615 с.
13. Гроші та кредит : навч. посіб. Л. В. Левченко. К.: ЦУЛ, 2018. 223 с.
URL: http://culonline.com.ua/Books/Groshi_ta_kredit_Levchenko2011.pdf
14. Гроші та кредит: підручник. А. І. Щетинін.. – К.: ЦУЛ, 2022. 440 с.
URL: http://culonline.com.ua/Books/Groshi_ta_kredit_Shchetinin2010.pdf.
15. Гроші та кредит: Підручник. 3-тє вид., перероб і доп.М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За заг.ред. М.І. Савлука. К.: КНЕУ, 2022.
16. Гуменюк В. В., Солоджук Т. В. Валютне регулювання в системі чинників активізації зовнішньої торгівлі. *Економічна теорія та право*. 2019.
17. Дзюблюк О. В., Владимир О. М. Банки у системі організації валютних відносин : монографія. Тернопіль: ТЗОВ: «Терно-граф». 2022. 296 с.
18. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
19. Долан Е.Дж. "Мікроекономіка" С-Пб. 2021.
20. Друкер П. "Завдання менеджменту" М. С-Пб. К. 2022.
21. Дяковський Д. А. Наслідки сучасної валютно-курсової політики НБУ для соціально-економічного розвитку. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2022. Вип. 1. С. 39-44.
22. Кабанець О. *Еволюція валютних обмежень*. О.І. Кабанець. Вісник податкової служби України. 2022. С. 62-63.
23. Кабанець О. *Еволюція валютних обмежень*. О.І. Кабанець. Вісник податкової служби України. 2022. С. 163.
24. Ковальчук К. Ф., Козенков Д. Є., Момот Ю. Г. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2022. 149 с.
URL: <http://library.tneu.edu.ua/images/stories/zmist/2015/літм/.pdf>
25. Котлер Ф. "Маркетинг менеджмент" М.: 2022.
26. Лемківський А.В. трактує: «валютне регулювання» URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5889>

27. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції URL: навч. посіб. К. Ф. Ковальчук, Д. Є. Козенков, Ю. Г. Момот. К.: ЦУЛ, 2022. 149 с. URL: <http://library.tneu.edu.ua/images/stories/zmist/2015/літм/.pdf>
28. Мороз А.М., Пуховкша М.Ф. трактуює: «валютне регулювання» URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fa058827-8792-4e02-ad2b-3fa306d20c95/content>
29. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>
30. Недільська Л. В. *Дестабілізуючі проблеми розвитку банківської системи України*. Розвиток фінансових відносин суб'єктів господарювання в умовах динамічного зовнішнього середовища, 15 листопада 2018 року, м. Житомир: ЖДТУ. С. 267-269.
31. Олейніков Ю., Серова Л. *Девальвація гривні у системі регулювання зовнішньої торгівлі*. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2019. С. 102.
32. П'янкова О. В. Валютне регулювання експортних та імпорتنих операцій суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в контексті антикризових заходів. *Ефективна економіка*. 2019. URL: http://nbuv.gov.ua/2017_11_56.
33. Резнікова О.О. *Необхідність застосування валютних обмежень у період ринкової трансформації економіки*. О.О. Резнікова. Банківська справа. 2022. С. 50-51.
34. Розвиток валютного ринку України URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2001/11_3/48.pdf
35. Рум'янцев А.П. *Зовнішньоекономічна діяльність*. А.П. Рум'янцев, Н.С. Рум'янцева. К.: Центр учбової літератури, 2022. 296 с.
36. Саркисянц А.Г. Ліберизація валютного регулювання; світовий досвід. А.Г. Саркисянц. Фінанси. 2021. С.7.
37. Сенейко Ю.В. *Макроекономіка: Підручник*. Ю.В. Сенейко К. КНЕУ, 2023. 442с.
38. Ткачук В.О., Сас Б. Б. кажуть: «валютне регулювання» URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/handle/316497/1457>
39. "Валютне регулювання." (21.08.2023 с.52-55)

40. Goldberg P.K., Knetter M.M. "Measuring the intensity of competition in export markets"// Journal of International Economics. (дата звернення 12.05.2024).
41. Haskel J., Holger W. "Why does the "low of one price" fail?"// Centre for Economic Policy Research Discussion Paper July. (дата звернення 12.05.2024).
42. Malueg D.A., Scwartz M. "Parallel imports, demand dispersion, and international price discrimination"// Journal of International Economics. (дата звернення 12.05.2024).
43. "Indiscriminating pricing" URL: www.economist.com (дата звернення 12.05.2024).
44. Currency market URL: <http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream2022.pdf> (дата звернення 12.05.2024).
45. Dzyublyuk O. V., Vladimir O. M. Banks in the system of currency relations organization: monograph. Ternopil: Terno-graf LLC, 2022. 296 p.